

КУЗЬ А.Є.,

*студентка спеціальності «Соціальна робота»
Національного університету «Запорізька політехніка»;*

ЩЕРБИНА С.С.,

*кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Соціальна робота»
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ З ІНВАЛІДНІСТЮ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

З урахуванням реалій сьогодення, вторгненням РФ в Україну, через ведення активних бойових дій, з постійною міграцією населення, зокрема сім'ї, які виховують дитину з інвалідністю, соціальне становище значно погіршилося, що істотно вплинуло на їх нормальне та повноцінне функціонування. Загальновідомо, сім'я завжди була, є і буде провідним інститутом у вихованні, розвитку та становленні маленької особистості, що забезпечує захист, безпеку, стабільність дитини. Згідно з дослідженнями О. Вакуленко, В. Галайдюк, О. Кошук, І. Сопівник, І. Пеша, С. Толстоухова, О. Яременко, діти з інвалідністю є соціально вразливою категорією, мають певні вади розумового або ж фізичного розвитку і потребують створення сприятливого соціального середовища, медичних, освітніх, психологічних та соціальних послуг.

У Законі України «Про охорону дитинства» в статті 1, вказано дитина з інвалідністю – дитина зі стійким розладом функцій організму,

спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що викликають обмеження її нормальної життєдіяльності та потребу в додатковій соціальній допомозі і захисту [1]. Сім'я, що виховує дитину з інвалідністю – це сім'я з особливим статусом. Сьогодні такі сім'ї є найбільш уразливими з верств населення України, чисельність яких постійно зростає. Дізнаючись, що їхня дитина особлива, має певні захворювання, які впливають на повноцінне функціонування і життєдіяльність дитини, встановлення дитині статусу «дитина з інвалідністю», батьки зазнають психологічного стресу, впадають у розпач в процесі чого замикаються у собі. Поява в сім'ї дитини з інвалідністю призводить до дисгармонії в родині, зміні пріоритетів, впливає на соціальне становище, що значно ускладнює процес життєдіяльності членів сім'ї. Труднощі, що виникають у сім'ї, які виховують дитину з інвалідністю, суттєво відрізняються від проблем, повсякденних турбот сім'ї виховуючи здорову дитину. Це зумовило нас детальніше розглянути проблеми з якими стикається сім'я виховуючи дитину з інвалідністю здійснивши аналіз науково-теоретичних джерел. У результаті чого було виявлено, сучасна сім'я в Україні зустрічається з низкою проблем, насамперед: політичними, соціально-економічними, психолого-педагогічними.

В ході теоретичного аналізу наукової літератури (Т. Алексеєнко, С. Аксьонової, Н. Бутенко, О. Вакулєнко, О. Дікової-Фаворської, Г. Дубровинського, А. Зінченко, Н. Комарової, Л. Леонтьєвої, Т. Соловйової, Т. Спіріної та ін.) було встановлено низку проблем із якими зустрічається сучасна сім'я виховуючи дитину з інвалідністю, а саме: соціальна ізоляція сім'ї (через вплив суб'єктивних факторів, зумовлена з одного боку негативним ставленням до інвалідів у суспільстві, з іншого, – власною поведінкою батьків, що виховують дитину з інвалідністю (21%)); матеріальні труднощі, які виникають у результаті збільшення витрат на хвору дитину та браку можливостей батьків повноцінно заробляти, значна різниця між прожитковим мінімумом та встановленими виплатами для осіб з інвалідністю (37%); недостатність соціальної допомоги (підтримки) викликана відсутністю або недостатністю спеціальних програм, направлених на підвищення рівня адаптації сім'ї до нових життєвих умов, ускладнених інвалідністю дитини (24%); дефіцит отримання інформаційної допомоги через нестачу розширеного інформаційного поля щодо питань виховання дитини з інвалідністю (соціальної комунікації (18%)). Водночас, В. Сорочинський у своїх дослідженнях вказує і на інші проблеми сімей, які виховують дитину з інвалідністю: медичне обслуговування (недостатньо безкоштовних послуг щодо лікування,

профілактики та реабілітації, брак кваліфікованих спеціалістів); мобільність (невиконання вимог законодавства щодо створення інклюзивного простору); психологічна допомога сім'ям, які виховують дитину з інвалідністю; доступність освіти; підготовка до самостійного життя [3].

На думку Т. Соловйової, у сім'ї, яка виховує дитину з інвалідністю знижується самооцінка, відбувається почуття провини, стрес поступово переходить у негативізм, батьки звинувачують інших у тому, що дитина має проблеми зі здоров'ям, вадами розвитку. Усвідомлення реального стану здоров'я невірне, батьки не хочуть визнавати важкість хвороби дитини, тобто у членів родини включається своєрідний психологічний захисний механізм [2].

Слід відмітити ще один комплекс проблем сімей, які виховують дитину з інвалідністю, це морально-етична сфера, до якої відноситься: психічна напруга батьків, непорозуміння з боку оточуючих, самотність, байдужість суспільства. Батьки часто впадають у відчай, не знають як їм вирішити свої проблеми й жити далі, зустрічаючись спочатку із психічними проблемами, з часом і фінансовими. У межах дослідження розглянемо періоди психологічного клімату сім'ї, яка виховує дитину з інвалідністю: стан потрясіння, розгубленості, повної пригніченості (у батьків знижується самооцінка, виникає почуття провини за народжену дитину з порушенням фізичного чи психічного розвитку, протест проти злої долі); перехід зі стану потрясіння у негативізм, перенесення провини за стан дитини на інших членів родини, часто на медичний персонал (неадекватне розуміння батьків про стан дитини, не усвідомлення складності захворювання; включається так званий психологічний захисний механізм, віра в зцілення, помилковість діагнозу); депресія батьків, пов'язана із розумінням справжньої картини захворювання дитини та її наслідків, почуття пригніченості; прийняття нової реальності, примирення членів родини, що виховують дитину з інвалідністю, початок послідовної роботи з фахівцями, дотримання програми виховання та розвитку дитини.

У цьому контексті необхідно враховувати проблеми, які виникають у стосунках між батьками та дітьми. Непорозуміння батьків часто виникають через низький рівень культури батьківства, поверхнєве уявлення про розвиток дитини, незнання вікової психології, фізіології, педагогіки, методів та прийомів сімейного виховання, брак кваліфікованої допомоги з боку фахівців, що призводить до характерних помилок у сімейному вихованні. Помилковою є точка зору практиків зосередити свою увагу на проблемах дитини й не зважати на те, що відчувають й інші члени сім'ї, виховуючи дитину з інвалідністю. На нашу думку, визначальною

причиною всіх проблем сім'ї, що виховують дитину з інвалідністю полягають у небажанні батьків визнати проблему, ізоляції від суспільства в цілому. Безсумнівно, діти з інвалідністю є найбільш вразливою і незахищеною частиною населення. Вони цілком залежать від батьків, членів родини й потребують систематичної підтримки, допомоги. Отже, як бачимо, коло проблем широке й багатоаспектне, з якими може зіткнутися сім'я, що виховує дитину з інвалідністю досить тісно взаємопов'язані між собою. Зазначена категорія сімей не спроможна в повному обсязі подолати вищезазначені проблеми і потребує кваліфікованої допомоги спеціалістів, тобто конкретній допомозі держави, соціальних служб (соціальній підтримці, соціальному забезпеченні, соціальній допомозі). Тому сьогодні, одним із основних пріоритетів державної політики є забезпечення потреб сімей, у яких виховуються діти з інвалідністю, створення необхідних умов для її повноцінного життя та розвитку, адже, сім'я є першим і основним інститутом соціалізації дитини.

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства. Закон України від 18.09.2012 № 5290-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 06.01.2024).
2. Соловйова Т. Соціально-педагогічна робота з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю, в закладах дошкільної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 5. С. 418–429.
3. Сорочинський В. Є. Організація роботи соціального педагога. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 198 с.